

***Archivaria: The Journal of the Association of Canadian Archivists*
br. 87 i 88 (2019).**

Proljetno izdanje časopisa *Archivaria*, br. 87 (2019), sadrži jedan članak te nekoliko radova raspoređenih unutar različitih rubrika: *Studije dokumenata*, *Kontrapunkt*, *Nagrada Gordon Dodds*, *Prikazi izložba*, *Prikazi knjiga*, *Bilješke i komunikacija*.

Noah Riseman u članku *The interview-document nexus: Recovering histories of LGBTI Military Service in Australia* ("Poveznica intervjuja i dokumenta: Obnavljanje povijesti LGBTI vojne službe u Australiji") osvrnuo se je na isprepletenost usmene povijesti, institucionaliziranih arhiva te osobnih arhiva. Unutar Kraljevskog australskoga ratnoga zrakoplovstva (RAAF) 1982. godine pokrenuta je istraga protiv četvorice kadeta optuženih za homoseksualno ponašanje, a budući da je riječ o jedinoj takvoj poznatoj istrazi unutar australskih obrambenih snaga (ADF), autor je pretpostavljao da će ona biti opširno dokumentirana u gradivu Nacionalnoga arhiva Australije (NAA). Proveo je četiri studije slučaja s optuženim kadetima, koji su sačuvali svojevrsne osobne arhive, poput kopija sudskih transkripata, izvješća istražnoga suda, korespondencije s nadležnim tijelima ili s ministrom obrane, znanosti i osoblja te osobne bilješke. Usmene povijesti kadeta uglavnom su objasnile slijed događaja u istrazi, pružile kontekstualne informacije i, najvažnije, dovele su autora do pronalaska samih arhivskih zapisa, od kojih su brojni bili nepristupačni, nedostupni ili nekatalogizirani u Nacionalnom arhivu Australije. Tek tada je Riseman otkrio paradoks: sustavnim potiskivanjem homoseksualnosti u vojnim službama, stvoreni su mnogi "arhivi sjene", koji danas mogu poslužiti za povratak skrivenih povijesti u institucionaliziranim arhivima.

Rubriku *Studije dokumenata* započinje rad *The patent genre: Between stability and change* ("Žanr patenta: Između stabilnosti i promjene") Fiorelle Foscari. Govori o promjenama unutar jednoga određenoga žanra interakcije – patenata, koji su inače standardizirani te ograničeni pravnim regulativama. Autorica prvo iznosi kratki povijesni pregled zakonodavstva koje je definiralo patente na području Sjeverne Amerike na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće. Time želi ukazati na postojanje tipiziranih diskurzivnih značajki patenata, što je evidentno u prijavama izuma, a one su očitovane kroz strukturu, retoriku i stilske osobine prijave. Na primjeru patenta inzulina detaljno istražuje cijeli postupak nastajanja i odobravanja patenata, profitni mehanizam, rivalstvo nad intelektualnim vlasništvom te društveno-povijesne okolnosti koje su zaslužne za promjenu pravca "konzervativnoga" patentnoga žanra.

U nastavku je studija Rachel Lobo *Archive as prefigurative space: Our lives and black feminism in Canada* ("Arhiv kao pretpostavljeni prostor: *Our lives* i crni feminizam u Kanadi"). Pomoću časopisa *Our Lives: Canada's First Black Women's Newspaper* i feminističkoga arhiva Rise Up!, koji u svojoj digitalnoj zbirci sadrži sve brojeve navedenoga časopisa, autorica analizira "prostore otpora" koji pružaju

alternativne povijesne narative. Paralelno s antirasističkim i feminističkim aktivizmom, razvijana je poststrukturalna arhivska teorija, zbog čega su arhivi zajednica i aktivistički arhivi svojim djelovanjem doveli u pitanje neke od temeljnih arhivističkih načela, a osobito načelo provenijencije. Lobo konstatira da je nužno promisliti o ulozi društvenih pokreta u stvaranju i održavanju arhiva zajednica, a isto tako ukazuje na potrebu inkluzivnije arhivističke politike, koju pronalazi u postulatima poststrukturalizma.

Tekst Johna M. Cunninghama *The written memory of St. Mary's University College, Dublin (1893–1912): The pioneer college for the higher education of catholic women in Ireland* ("Pismeno sjećanje Sveučilišnoga fakulteta svete Marije u Dublinu: Pionirski fakultet za visoko obrazovanje katoličkih žena u Irskoj") bavi se zapisima jedinstvene institucije, koja je prva ženskomu religioznomu stanovništvu u Irskoj omogućila stjecanje visokoga obrazovanja. Sveučilišni fakultet sv. Marije osnovala su dominikanske sestre u 19. stoljeću, a njegov rad smješten je između dva irska zakona o sveučilišnom obrazovanju koji su odredili njegovu sudbinu. Pretežno su sačuvani zapisi koji svjedoče o povijesti fakulteta ili su od opće važnosti za dominikansku zajednicu (i druge vjerske zajednice): opći registar s imenima i podacima osoba koje su pohađale fakultet, biskupska korespondencija, zapisnici fakultetskoga vijeća i tako dalje. Od samih početaka, fakultet je pokušavao ishoditi priznanje Nacionalnoga sveučilišta u Irskoj, tako da velik broj zapisa dokumentira "ključne akcije i odluke" povezane s tim, u čemu Cunningham vidi oličenje arhivskoga senzibiliteta.

U rubriku *Kontrapunkt* spada rad *The UNESCO Memory of the World Program: Promise postponed* ("Unescov program Sjećanje svijeta: Odgođeno obećanje"). Ian E. Wilson potanko razrađuje realizaciju programa *Memory of the World*, koji je pokrenula organizacija Unesco 1992. godine sa svrhom očuvanja i osiguranja dostupnosti dokumentarnoga nasljeđa budućim generacijama. Vrlo brzo je uspostavljen Međunarodni registar, koji je u svojim počecima uglavnom sadržavao "prestizno blago" važnijih arhiva i knjižnica, zanemarujući jedan od prioriteta programa, a to je faktor rizika, točnije, sačuvati dragocjeno dokumentarno gradivo kojemu prijete uništavanje i propadanje. Autor proučava i postupak nominacije te uvrštavanja dokumentarnoga nasljeđa na listu, koje u novije vrijeme prate izraziti publicitet, diplomatski interesi i ekonomski razvoj države, što je pogodovalo politizaciji unutar samoga Unesca. U tekstu su istaknuti brojni propusti programa, koji, unatoč nizu inicijativa i čestim međunarodnim konferencijama, nisu riješeni do danas zbog inertnosti. Neki su od problema nepostojanje dugoročne strategije, izostanak konkretnih preporuka (što bi eventualno dovelo do međunarodno priznate konvencije o dokumentarnom nasljeđu), kontroverze u vezi s nominacijom nasljeđa te, općenito, neiskorišteni potencijal programa.

Dobitnica je Gordon Dodds nagrade za 2018. godinu Devon Mordell, čiji je članak *Critical Questions for Archives as (Big) Data* ("Kritična pitanja za arhive kao (big) data") objavljen u ovom broju. Autorica se nadovezuje na Cookov

članak, u kojem je on opisao četiri arhivske paradigme dokaza, sjećanja, identiteta i zajednice, koje su se odvijale u arhivskoj praksi tijekom posljednjih 150 godina. Iako je Terry Cook tada predložio da se arhivska profesija usmjerava prema paradigmi arhiva kao zajednica, Mordell iznosi prijedlog pete arhivske paradigme, koja je još u formativnoj fazi, a riječ je o preoblikovanju digitalnih arhiva kao (*big*) *data*. U svojem izlaganju nove paradigme ispituje kako pojam podataka može ponovno povezati digitalne arhive s prošlim interpretacijama arhivskih uloga, a zatim kako disciplina računalne arhivske znanosti, uz postojeća tehnološka ograničenja, može pomoći u pluralizaciji arhiva. Prihvatanjem takve paradigme, morali bismo unaprijediti alate za obradu prirodnoga jezika do te razine da opisni arhivski zadatci postanu automatizirani, ali to prvenstveno zah-tijeva angažiranost arhivskih stručnjaka te kritički diskurs unutar profesije.

Unutar rubrike Prikazi izložba Alexandra Alisauskas izvijestila je o izložbi *Collective Acts* u Umjetničkoj galeriji Morris i Helen Belkin, dok Jennifer Grant daje pregled tematske izložbe *Animalia: Animals in the Archives* iz izložbenog prostora Arhiva Ontario, koja je dostupna i na mrežnim stranicama ontarijskog ministarstva.

U *Prikazima knjiga* Gillian Dunks recenzirao je djelo Carrie Smith i Lise Stead naslovljeno *The Boundaries of the Literary Archive: Reclamation and Representation*, Andrew Chernevych knjigu *Curating Oral Histories: From Interview to Archive* autorice Nancy Mackay, a Siham Alaoui napravio je na francuskom jeziku prikaz knjige *Recordkeeping Informatics for a Networked Age*, čiji su autori Frank Upward, Barbara Reed, Gillian Oliver i Johanne Evans.

Posljednja rubrika broja *Bilješke i komunikacija* sadrži prijevod radnoga dokumenta istraživačke skupine Udruge njemačkih arhivista (VDA) o vrednovanju elektroničkih informatičkih sustava.

Jesenski broj 88 časopisa *Archivaria* iz 2019. sastoji se od pet članaka, jednoga rada unutar rubrike *Kontrapunkt*, recenzija triju nova naslova, nekrologa i pisma uredniku.

Izdanje časopisa otvara članak skupine autora pod naslovom *Reciprocal archival imaginaries: The shifting boundaries of “community” in community archives* (“Recipročni arhivski imaginariji: Pomicanje granica “zajednice” u arhivima zajednica”). Gracen Brilmyer, Joyce Gabiola, Jimmy Zavala i Michelle Caswell istražuju uzajaman odnos arhiva zajednice i njihovih pripadajućih zajednica pomoću teorijskih postavki Benedicta Andersona i kroz fokus grupe. Nakon provedenih rasprava s korisnicima pet različitih arhiva zajednice u Južnoj Kaliforniji, autori konstruiraju termin *recipročni arhivski imaginariji* kako bi opisali postupak u kojem korisnici arhiva zajednica, na temelju prisustva ili odsustva gradiva, provode refleksiju i oblikuju zamišljanja (“imaginarije”) o svojoj zajednici, njezinoj prošlosti i identitetu, što se neposredno odražava na arhive zajednice. Iako korisnici arhiva zajednice nisu osobno upoznali osobe ili doživjeli događaje o kojima

svjedoči gradivo arhiva zajednice, povezuje ih prostorni, jezični i materijalni aspekt, a upravo on je ključan u oblikovanju imaginarija o vlastitoj zajednici. Granice zajednica su elastične i podložne čestim promjenama, pa se pritom kod mnogih korisnika i članova arhiva zajednice javlja osjećaj odgovornosti za budućnost zajednice, ali i anksioznost zbog budućih promjena, odnosno kako prihvatiti da novije generacije mijenjaju tradicije, pozivaju druge korisnike u “svoje” prostore i zajednice te tako pomiču granice zajednice.

Devan Ray Donaldson u članku *Trust in archives – trust in digital archival content framework* (“Povjerenje u arhive – povjerenje u okvir digitalnoga arhivskoga sadržaja”) opisuje empirijsko testiranje nove konceptualne infrastrukture. Riječ je o tzv. TIA-TDAC okviru, čiji je glavni cilj bio utvrditi na koji je način povjerenje korisnika u arhive (TIA) povezano s njihovim povjerenjem u digitalni arhivski sadržaj (TDAC). S tim ciljem autor je osmislio anketu za postojeće i potencijalne korisnike arhiva u SAD-u, koji su ocjenjivali pouzdanost i vjerodostojnost digitaliziranoga arhivskoga gradiva, kao što su vjenčani list i smrtovnica, te izvornih digitalnih arhivskih sadržaja, poput filmova i mrežnih stranica. Na prosudbe sudionika utjecali su razni čimbenici: prijašnja iskustva sudionika s arhivskim institucijama, ugled pojedinoga arhiva te atributi koji su pridodani gradivu, a sadrže informacije tko je digitalizirao ili sačuvao arhivske materijale. Zanimljivo je da su sudionici veću dokaznu vrijednost pripisali sadržajima kod kojih je navedeno tko je isti digitalizirao (čak i kada je takva informacija bila netočna ili neodređena!). Premda su rezultati potvrdili pozitivnu korelacijsku vezu između povjerenja u arhive i povjerenja u digitalne arhivske sadržaje, Donaldson smatra da je autoritet arhiva oslabio u svjetlu novih digitalnih sadržaja jer sudionicima ankete nije bilo važno je li gradivo digitalizirao arhiv ili neki drugi izvor.

U zajedničkom tekstu Jennifer Douglas, Alexandre Alisauskas i Devon Mordelle *“Treat Them with the reverence of archivists”: Records work, grief work, and relationship work in the archives* (“Tretirajte ih s poštovanjem arhivista: Rad na zapisima, žalovanju i održavanju veza u arhivima”) raspravljaju o procesu žalovanja nakon smrti bliskih osoba i kako se ono reflektira na arhivske zapise. S obzirom na to da je jedna autorica izgubila dijete prije nego što je rođeno, rad je ponajviše usredotočen na ožalošćene roditelje koji u stvaranju, uporabi, odabiranju, organiziranju i čuvanju zapisa o ostavštini njihove pokojne djece pronalaze načine za održavanje roditeljskih veza sa svojom preminulom djecom. Zapisi proizašli iz procesa žalovanja imaju višestruki karakter – utvrđuju postojanje i identitet osobe, dokumentiraju sjećanja, ljubav i tugu roditelja te pružaju pokojnicima trajnu društvenu prisutnost. U nekim slučajevima u arhivskom se gradivu mogu pronaći direktne roditeljske intervencije kroz koje su roditelji nastavili njegovati i razvijati odnos prema svojoj djeci. Primjer je toga arhiv američke pjesnikinje Sylvije Plath, koji je oblikovala njezina majka Aurelia Plath, ispunivši zbirke pjesama svojim napomena. Autori zaključno predlažu redefiniranje uloge arhivista, pri čemu bi se posebno istaknule etičke vrijednosti i skrbnička strana arhivističkoga posla.

Autori rada *Investigating the impact of the living archives on eugenics in Western Canada* ("Istraživanje utjecaja živih arhiva eugenike u zapadnoj Kanadi") su Wendy Duff, Jefferson Sporn i Emily Herron. U njemu govore o projektu živih arhiva eugenike, koji je trajao od 2010. do 2015. godine, a imao je nekoliko zadatakih ciljeva: povećati svijest u javnosti o povijesti eugenike u zapadnoj Kanadi (osobito u provincijama Alberta i Britanska Kolumbija) te suvremenim manifestacijama eugeničkih ideja, stvoriti nove resurse za temu, proširiti priče preživjelih individualaca čije su priče do sada bile marginalizirane u povijesti i, konačno, promijeniti narativ da društvo ima pravo kontrolirati intelektualno zaostale osobe. Korištenjem sekundarne literature i intervjuiranjem raznih članova projekta, autori su analizirali metodologiju spomenutoga projekta, kao i njegov utjecaj na javnost. Naglasak je stavljen na svjedočanstva osoba koje su preživjele sterilizaciju i kojima je povjerena potpuna uređivačka kontrola. Iako je to doprinijelo pozitivnim učincima projekta, autori su uočili da se ponegdje u literaturi takav pristup preispituje jer je riječ o "usmenoj povijesti koju je moguće uređivati".

Teoretskim pitanjima postmodernističke arhivističke paradigme bavi se Jamie A. Lee u radu *In critical condition: (Un)becoming bodies in archival acts of truth telling* ("U kritičnom stanju: (Ne)postojanje tijela u arhivskim djelima iskazivanja istine"). Shvaćanje tradicionalnih arhiva kao tijela dokaza postalo je ograničavajuće u suvremenom dobu zbog toga što se fokus stavlja na kontekstualne i strukturalne formacije bez osvrta na samo tijelo. Lee je osnovala Arizona Queer Archives (AQA), pa stoga preispituje statičnu i objektivnu ulogu arhiva unutar modernih koncepcija dokaza, odnosno kroz LGBTQI zajednice. Smatra da su dinamičnost, istodobnost te višestrukost ključ za novu arhivsku viziju. Dinamičnost se očrtava u (ne)postojanju tijela, primjerice kod transrodnih osoba rod u isto vrijeme postoji i ne postoji. Višestrukost podrazumijeva višestruke identitete, čak i preklapanje ženskoga i muškoga identiteta, a time također obuhvaća višestruku povijest tijela. Istodobnost se ostvaruje u usmenoj povijesti i intervjuima koji se postepeno uvode u arhive tek s postmodernističkim idejama. Usmena povijest ne predstavlja samo dokaze, nego je i izvor raznih interpretacija, što pridonosi nastajanju subjektivnih povijesti i istovremenomu postojanju mnoštva istina.

Rubrika *Kontrapunkt* donosi članak *For the purpose of accountability: The need for a comprehensive recordkeeping act* ("U svrhu odgovornosti: Potreba za sveobuhvatnim spisovodstvenim aktom"), čiji je autor D. Richard Valpy. S digitalnom transformacijom porasla je zainteresiranost javnosti za pristup informacijama koje posjeduju tijela državne uprave te zaštitu osobne privatnosti, ali ta se tijela nisu spretno prilagodila promjenama zbog decentraliziranoga upravljanja spisima. Službenici smatraju da je upravljanje spisima pod njihovom skrbi ili nisu upoznati s važnošću iste, što je posljedično dovelo do smanjenoga pristupa i kontrole nad spisima. Neodrživost i neučinkovitost postojećih spisovodstvenih sustava autor podupire jednostavnom činjenicom, a to je povećanje podnesenih

zahtjeva za pristup informacijama od čak 81% u rasponu od pet godina, koje prati i podjednako povećanje pritužbi. U skladu s tim, u javnim upravama očit je nedostatak odgovornosti i transparentnosti, koji su zapravo neophodni za demokratske sustave. Budući da su zapisi izraz dokumentiranja i podržavanja odgovornosti, spisovodstvo se mora regulirati zakonodavstvom, odgovarajućim politikama, standardima te primjerenim mjerilima. Sve to Valpy izvlači iz usporedbe spisovodstvenih sustava sa sustavima financijskoga upravljanja u Kanadi, koji su građeni desetljećima.

U rubrici *Prikazi knjiga* Amy Marshall Furness prikazuje *Afterlives of Abandoned Work: Creative Debris in the Archive* autora Matthewa Harlea, uredničku knjigu Jordana Landesa i Richarda Espleya *Radical Collections: Re-Examining the Roots of Collections, Practices and Information Professions* obrađuje Jennifer Grant, a knjigu Trevora Owensa *The Theory and Craft of Digital Preservation* Evelyn McLellan.

Na kraju je broja nekrolog u sjećanje na Elizabeth Blight (1944.-2019.) te pismo upućeno uredniku, u kojem Ray Edmondson iznosi reakcije na rad *The UNESCO Memory of the World program: Promise postponed* iz prethodnoga broja časopisa.

Silvija Budak

***Archives and Manuscripts* 47, br. 1-3 (2019).**

Specijalno izdanje časopisa *Archives and Manuscripts* 47, br. 1, posvećeno je temi pod naslovom *Informacijske tehnologije i autohtone zajednice*, a gosti urednici su Lyndon Ormond-Parker i Aaron Corn. Izdanje otvara uvodnik, te ga slijedi osam članaka, dva osvrti i dva prikaza knjižnih izdanja. Lyndon Ormond-Parker predavač je Sveučilišta u Melbournu na Studiju autohtonih zajednica, a Aaron Corn ravnatelj je Nacionalnoga centra za aboridžinski jezik i glazbu te profesor glazbe na Sveučilištu Adelaide. Iz uvodnika prvenstveno doznajemo kako je riječ o člancima sa simpozija *Informacijska tehnologija i autohtone zajednice*, održanoga 2017. u Melbournu.

Autor prvoga članka jedan je od glavnih urednika – Lyndon Ormond-Parker – koji u radu naslova *Deadline 2025: AIATSIS: Australian Institute of Aboriginal and Torres Strait Islander cultural heritage and the audiovisual archive* (“Krajnji rok 2025: AIATSIS i audiovizualni arhiv”) analizira pitanje zbirke audiovizualnih zapisa nastalih radom Australskoga instituta za kulturno nasljeđe Aboridžina i Otočana Torresova prolaza (dalje: Institut) kao zapisa o zajednici